

KAREL DOBIDA

PRAVNIK, UMETNOSTNI KRITIK, PUBLICIST IN PREVAJALEC

Zarja Vršič

Univerza v Ljubljani

1 Življenjepis

Karel Dobida se je rodil 26. julija 1896 v Kranju kot drugi sin očetu Jožefu, enemu prvih slovenskih dvornih svetnikov, in materi Karolini, rojeni Rakovc. Leta 1907 se je vpisal v realko v Ljubljani, po maturi leta 1914 na pravo na dunajsko univerzo, vojaščine pa je bil oproščen. Leta 1919 je na Dunaju iz prava tudi doktoriral in se še istega leta zaposlil pri Poverjeništvu za socialno skrb Narodne vlade za Slovenijo kot konceptni pripravnik, a je zaradi kroničnega astmatičnega obolenja že čez eno leto zaprosil za službeno premestitev v Dalmacijo. V Ljubljano se je vrnil leta 1924, kjer je opravljal različne funkcije: 1926 je postal finančni svetnik, 1939 šef pravno-upravnega in personalnega oddelka Finančne sekcije, 1941 pa je sprejel službo na Ministrstvu za finance, kjer je ostal do leta 1950.

Čeprav je bil po izobrazbi pravnik, se je že od dunajskih let zanimal za umetnost in literaturo ter navezoval stike z likovnimi umetniki. Že po prvi svetovni vojni je kot dober poznavalec in spremljevalec generacije slovenskih povojnih likovnih umetnikov začel objavljati likovne kritike, predstavitve umetnikov, knjižne ocene, gledališke kritike, posegal pa je tudi na področje kulturne, socialne in finančne politike. Od leta 1950 pa vse do svoje smrti je bil ravnatelj Narodne galerije, med letoma 1952–1957 pa tudi ravnatelj Moderne galerije – to je bilo prav v času, ko je nastajal Ljubljanski grafični bienale. V družbi Franceta Steleta je veliko potoval po Evropi, da bi se seznanil z umetnostno in etnološko dediščino. Svoje poslanstvo je videl v posredovanju likovne umetnosti ljudem; vodstvo Narodne galerije je prevzel z nalogo, da vanjo vpelje institucionalno organizacijo in likovno umetnost predstavi najširši javnosti (Smrekar 2006).

V Narodni galeriji je med drugim poskrbel za inventarizacijo zbranih umetnin, vzpostavil stalno zbirko, vpeljal kontinuiran program razstav in urejal publikacije, ki

jih je izdajala galerija. Bil je avtor več uvodov in predgovorov h knjigam in razstavnim katalogom. Kot dolgoletni odbornik pri Umetniški matici, društvu, ki si je prizadevalo za ustanovitev Moderne galerije in prirejalo razstave slovenskih likovnih umetnikov, je uredil več knjig o slovenski likovni umetnosti. Dobida o slovenskih likovnih umetnikih ni samo pisal, ampak je z njimi vse življenje tudi prijateljeval; blizu si je bil zlasti s kiparjem Ivanom Napotnikom in slikarjem Venom Pilonom (gl. npr. Smrekar 2006). Sodeloval je tudi pri pripravah referenčnih del, bil je likovni urednik revije *Mladika*, urednik časopisa *Naš glas* ter soustanovitelj in sodelavec revije *Kritika*. Kot prevajalec iz francoščine se je uveljavil šele po drugi svetovni vojni, ko so nekateri njegovi prevodi izšli v pomembnejših književnih zbirkah. Za posledicami prometne nesreče v Gradcu je umrl 16. septembra 1964. Pokopan je v Ljubljani. Gl. tudi Adam 2020, Smrekar 2006.

2 Prevajalsko delo

Dobida je začel prevajati že kot študent prava. Ob svoji vrnitvi z Dunaja v Ljubljano ga je prijatelj in gimnazijski sošolec Fran Albreht že začel nagovarjati, naj kaj pripravi za objavo. Iz korespondence (gl. Smrekar 2006) je razvidno, da sta bila prevajanje in literatura pogosta tema njegovih pogovorov. Vseeno pa je Dobidi v tem obdobju prevajanje predstavljalo bolj veselje in priložnostni zaslužek, saj na tem področju ni imel kdo ve kakih ambicij. Njegovi prvi prevodi krajših zgodb in poglavij iz del francoske literature so izhajali kot podlistki v časopisih in publikacijah, kot so *Ljubljanski zvon*, *Jutro*, *Svoboda* ter *Življenje in svet*. Med avtorji, ki jih je takrat prevajal, so Anatole France, ki ga je Dobida oboževal že od mladih let, Jules Lemaitre, Voltaire in Diderot (prav tam).

Njegovi prvi samostojni knjižni prevodi so začeli izhajati po drugi svetovni vojni pod okriljem prestižnih književnih zbirk, kot so *Sto romanov*, *Svetovni klasiki* in *Nobelovci*. Veliko Dobidovih prevodov je bilo tudi ponatisnjenih. Prevajal je skoraj izključno romane in kratko prozo pomembnih francoskih avtorjev 19. in 20. stoletja, med katerimi velja omeniti dela *Miklavž Breugnon* (Romain Rolland, 1946), *Spomini in zgodbe* (Anatole France, 1950), *Vzgoja srca: zgodba mladega moža* (Gustave Flaubert, 1950), *Šagrinova koža* (Honoré de Balzac, 1951), *Zločin Silvestra Bonnarda* (Anatole France, 1958), *Carmen* in *Venera iz Illa* (Prosper Mérimée, 1959), *Zastavonoša in druge zgodbe* (Alphonse Daudet, 1959), *Tais* (Anatole France, 1960) in *Rdeča lilija* (Anatole France, 1962). Številne knjige so bile razkošno ilustrirane; Silvester Škerl je prispeval priredbo dekorativnih grafičnih motivov 17. stoletja za izdajo *Miklavža Beugnona*, prevajalcev prijatelj Venó Pilon pa je ilustriral *Tartarina iz Tarascona*, *Zastavonoša in druge zgodbe* pa Elo Justin.

Čeprav se je Dobida skoraj izključno ukvarjal s francosko književnostjo 19. in 20. stoletja, v njegovem opusu vseeno najdemo tudi dela, prevedena iz drugih jezikov. Njegov edini prevod iz španščine je *Kondorjevo maščevanje: zgodbe iz Peruja* (1964) perujskega pisatelja Venture Garcíe Calderóna. Iz angleščine je za revialne objave prevedel nekaj

zgodb nobelovca Johna Galsworthyja in Marka Twaina, iz nemščine pa besedilo *Jack London, potepuh po božji volji* (1930) pisatelja in novinarja Balderja Oldena. Gl. tudi Grum 2007, Moder 1985.

3 Avtorsko delo

Dobida je pisal kritike, uvode, predgovore k razstavnim katalogom, bil je avtor študij in monografij o slovenski in tuji likovni umetnosti. Svoja besedila je večinoma objavljala v časopisu (*Ljubljanski zvon, Mladika, Kritika* idr.); tam je pisal o razstavah pomembnih slovenskih umetnikov (Božidar Jakac, brata Kralj, Miha Maleš, Marij Pregelj, France Mihelič, Boris Kalin idr.), interpretiral razna likovna dela in objavljala daljše prispevke o likovnih umetnikih. Med njegova najpomembnejša samostojna dela spadajo monografije *Božidar Jakac* (1932), *Hinko Smrekar* (1957), *Ivan Napotnik: 1888–1958* (1959) ter *Vodnik po Narodni galeriji* (1958) in *Sprehod po Narodni galeriji* (1961). Gl. tudi Smrekar 2006.

4 Uredniško delo

Dobida je sprva urednikoval pri različnih časopisih in revijah. Leta 1928 mu je Fran Saleški Finžgar ponudil honorarno likovno uredništvo pri reviji *Mladika*, čez eno leto pa je sprejel likovno uredništvo še pri časniku *Naš glas*, ki pa je leta 1932 nehal izhajati. V obeh listih je pokrival domače in tuje dogajanje v likovni umetnosti ter urejal prispevke o umetnikih in njihovih delih.

Kot knjižni urednik je Dobida pri Narodni in Moderni galeriji ter Umetniški matici urejal dela s področja slovenske likovne umetnosti. Med njimi velja omeniti pomembnejše monografije: *Umetnost v primorju* (1960), *Barok na Slovenskem* (1961) in *Anton Ažbe in njegova šola* (1962). Gl. tudi Smrekar 2006.

Karel Dobida, ki je bil v slovenskem prostoru sicer najbolj uveljavljen kot ravnatelj Narodne galerije in poznavalec domače in tuje likovne umetnosti, je po 2. svetovni vojni v slovensko književnost prispeval prevode mnogih kanoniziranih francoskih avtorjev, kot so Anatole France, Gustave Flaubert in Alphonse Daudet.

Bibliografija

Adam, Lucijan. 2020. »Dobida, Karel.« *Obrazi slovenskih pokrajin*. Kranj: Mestna knjižnica Kranj. Dostop 19. 12. 2022. <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/dobida-karel/>.

- Grum, Martin, ur. 2007. »Dobida, Karel.« *Slovenski prevajalski leksikon 1550–1945. Poskusni zvezek*, 124–125. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Moder, Janko, ur. 1985. »Dobida, Karel.« *Slovenski leksikon novejšega prevajanja. Zbornik Društva slovenskih književnih prevajalcev*, 57–58. Koper: Lipa.
- Smrekar, Andrej. 2006. *Karel Dobida: 1896–1964. Publicist, prevajalec, direktor Narodne galerije. Ob 110. letnici rojstva*. Ljubljana: Narodna galerija.